

TÜRK İDARE TARİHİNDE ÖNEMLİ GÖRÜLEN İSİM VE KAVRAMLARIN ERZURUM VE YÖRESİ KÖY ÇALIŞMA HAYATINDAKİ GÖRÜNÜMLERİ

THE APPEARANCE OF IMPORTANT NAMES AND CONCEPTS IN THE HISTORY OF TURKISH ADMINISTRATION IN THE VILLAGE WORKING LIFE OF ERZURUM AND ITS REGION

Yasin ERKAN*-Hayrettin ŞAHİN**-Nazım KARTAL***

ÖZ: İnsanların geliştirdiği güçlü bir fenomen olan dil, toplumlar üzerinde oldukça etkilidir. İdare tarihi bağlamında kullanılan kavramların kökenini tespit etmek toplumların yönetim felsefesi açısından da fikir verici olabilecektir. Bu nedenle geleneksel dönemde kritik role sahip köyler önem arz etmektedir. Araştırmanın amacı, Türk tarihinde inşa edilen idari dilin köydeki kullanım alanlarını bulmaya yöneliktir. Literatür incelendiğinde Türk idare tarihindeki isim ve kavramlar, sözlükler içerisinde yer alsa da Türk köy çalışma hayatında nasıl kullanıldığı ile ilgili yeterli bilgi bulunmamaktadır. Bu eksikliği gidermeye yönelik Mayıs 2018 - Eylül 2023 tarihleri arasında saha çalışması yapılmıştır. Araştırmanın evrenini Erzurum ilinin Tortum, Uzundere, Oltu, Narman ve Olur ilçelerinin köyleri oluşturmaktadır. Evrenin her noktasına ulaşmanın zorluğundan örnekleme gidilmiştir. Söz konusu ilçelerin birer köyüne ulaşılarak örnekleme oluşturulmuştur. Araştırma, etnografyanın veri toplama tekniklerinden katılımcı gözlem tekniği kullanılarak hazırlanmıştır. Araştırmanın neticesinde; Hun, kağan, kurgan, Oğuz, sancak, ocak, tımar, boyunduruk ve sikke isim ve kavramlarının geleneksel Türk köyünde ifade ettiği anlamların Türk idare tarihi açısından önemli sayılabilecek sonuçları ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hun, Kağan, Sancak, Tımar, Sikke.

ABSTRACT: Language, a powerful phenomenon developed by humans, is highly influential on societies. Identifying the origin of the concepts used in the context of the history of administration can also provide insight into the administrative philosophy of societies. For this reason, villages, which have a critical role in the traditional period, are important. The aim of the research is to find the usage areas of the administrative language constructed in Turkish history in the village. When the literature is examined, although the names and concepts in the history of Turkish administration are included in dictionaries, there is not enough information about how they are used in Turkish village working life. In order to overcome this deficiency, a field study was conducted between May 2018 and September 2023. The population of the research consists of the villages of Tortum, Uzundere, Oltu, Narman and Olur districts of Erzurum province. Sampling was used due to the difficulty of reaching every point of the

* Arş. Gör.-Sinop Üniversitesi Boyabat İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü/Sinop-yasinerkan@sinop.edu.tr (Orcid: 0000-0003-0505-887X)

** Doç. Dr.-Sinop Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü/Sinop- sahinhayrettin@gmail.com (Orcid: 0000-0002-0457-2319)

*** Prof. Dr.- Sinop Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü/Sinop- nazimkartal@sinop.edu.tr (Orcid: 0000-0002-6907-8442)

This article was checked by Turnitin.

universe. The sample was formed by reaching one village in each of these districts. The research was prepared using participant observation technique, one of the data collection techniques of ethnography. As a result of the research; the meanings of the names and concepts of Hun, kagan, kurgan, Oguz, banner, hearth, fief, yoke and coin in the traditional Turkish village have revealed the results that can be considered important in terms of Turkish administrative history.

Keywords: Hun, Kağan, Sancak, Tımar, Coin.

Giriş

Türk köylüsünün yaşamı, Türk kültürü ve tarihi bakımında önemli zenginlikler barındırmaktadır. Türk tarihinin Türk köyünden ayrı olmadığını ve köy çalışma hayatındaki her bir terimin tarihle bağının olduğunu belgelemek önemli görülmektedir.

Türk tarihini okuyanlar önemli isimleri ve kavramları görmektedir. İsimler ve kavramların bilinmesine karşın yaşayan kültür içerisinde bunların karşılığının ne şekilde olduğu ve kullanıldığı araştırmalarda nadir rastlanan durumdur. Gerek isimlerin gerekse kavramların derinlikleri sınırlı kalmaktadır. Çünkü çoğu isim ve kavram genellikle belgeye dayandırılmakta ve yüzeysel olarak anlamlandırılmaktadır. Toplumun birçok kesimi ile ilişkisi anlamlandırılmamaktadır. Bu araştırma, isim ve kavramların olabildiğince derinliğine inerek bunların köylerde ne şekilde kullandıklarını tespit etmeye yönelmektedir.

Araştırmacılar tarafından araştırma yöresinde birçok çalışma yapılmış ve eserler yayımlanmıştır. Bu araştırmalar sırasında köylülerin *hun* kelimesini çok sık kullandığı tespit edilmiştir. *Buna* karşın bu kelimenin sözlüklerde ve araştırmalarda yeterince yer etmemiş olması, böyle bir çalışmanın yapılması kararında önemli bir etkiye sahip olmuştur. Araştırma neticesinde, Türk idare tarihinde kullanılan bazı önemli kavram ve isimlerin köy hayatında da kullanıldığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın nesnesini teşkil eden isim ve kavramlar birçok sözlükte yer almaktadır. Özellikle Gümüşhane, Bayburt, Erzurum, Kars bölgelerinin ağızlarını konu edinen sözlüklerde bunları görmek mümkündür.

Çalışmanın evrenini Tortum, Uzundere, Oltu, Narman ve Olur ilçelerinin köyleri oluşturmaktadır. Her köye ulaşmanın zorluğundan dolayı çalışmanın evreninde örneklem seçilmiştir. Çalışmanın örneklemine; Tortum ilçesinden Çardaklı, Uzundere ilçesinden Sapaca, Oltu ilçesinden İnanmış, Narman ilçesinden Samikale ve Olur ilçesinden ise Ilıkaynak köyleri oluşturmaktadır.

Literatür incelendiğinde Hun ve Kurgan sözcüklerinin etimolojik kökenine ilişkin çalışmalar görülmektedir (Özkan, 2010; Gedikli 2019). Bu kavramların derinlemesine incelenmemesi ve diğer kavramların da müstakil olarak ele alınmamış olması çalışmanın özgünlüğünü ortaya koymaktadır.

Araştırmada etnografya yöntemi¹ benimsenmiş ve veri toplama aracı olarak da katılımcı gözlem kullanılmıştır. Araştırmacılardan Şahin'in araştırma yapılan yörede doğup büyümesi yapılan işlerin ve konuşulan dilin arasındaki ilişkiyi tespit etmesinde önemli kolaylıklar sağlamaktadır. Yine Şahin'in araştırma yapılan yörenin kültürüne aşina olması, olayları yaşayanların bakımından yorumlamasında da büyük fayda sağlamıştır. Bu araştırmanın yapılmasına 2018 yılının Mayıs ayında başlanmış ve 2023 yılı Eylül ayına kadar devam etmiştir. Hun kelimesi ile başlayan süreç kağan, kurgan, Oğuz, sancak, ocak, tımar, boyunduruk ve sikke kelimelerinin araştırılması ile tamamlanmıştır.

1. Geleneksel Köy Çalışma Hayatı ve Türk İdare Tarihi İlişkisi

Tarih genelde yukarıdan aşağıya doğru inşa edilmektedir (Sepetçioğlu, 2017). Tarihçiler, genelde önemli savaşlar, olaylar ve olgular üzerinden tarihi yazarlar. Başka bir ifadeyle tarih, genelde iktidarın veya idarenin tarihidir. Bu realite halk içerisinde yaşanan ve önemli olan birçok şeyin gözden kaçmasına ve kayıt altına alınamamasına neden olmaktadır. Oysa iktidar ve idare içerisinde yer alan birçok isim, kelime ve kavramın doğduğu yer halkın kendisidir.

Dil, bir halkın kültürünün bir simgesi olmaktan öte anlamlar taşır. Geniş ölçüde grubun kimliğini -tikel düşünme ve davranış tarzlarını- güçlendiren (Bates, 2013: 77) dil, insanların geliştirdiği en esnek ve en güçlü entelektüel araçtır.

Türk köylüsünün geleneği genelde sözlü bir şekilde oluşmaktadır. Sözlü gelenek yazılı gelenekten ve bu yüzyılda önem kazanan rakamlaştırmadan oldukça farklılık arz etmektedir. Sözlü gelenek bir taraflıyla çeşitlilik, diğer taraflıyla özgürlük sağlamaktadır. Bu durum köylünün özgür ve çeşitli yaşamına² olanak tanımaktadır.

En az iki bin yıllık Türk idare tarihinde her dönemin kendine has isim ve kavramları öne çıkmıştır. Bu isim ve kavramların hepsine yer vermek sözlükler bakımından bile içinden çıkılmaz bir uğraştır. Her bir kelimenin ardına düşmek ileri bir aşamada belki mümkün olabilir ancak bu kısa çalışmada belirli bazı kelimelerin köy çalışma hayatındaki yeri ortaya konulabilmiştir.

---

¹ Etnografya, alan araştırması vasıtasıyla kültürleri ve toplumları inceleme ve tanımlamayı ifade eder. Belirli bir kültürün alan çalışmasına bağlı olarak ayrıntılı biçimde betimlenmesidir. Etnograflar, yerel sistemlere inip bunlara iyi uyum sağlayarak ve katılımcı gözlem ve açık görüşmeler gibi niteliksel yöntemleri kullanarak ampirik çalışmalar yapmaktadırlar (Sepetçioğlu, 2017: 36).

² Yeme, barınma, giyinme vb. ihtiyaçlarının her birisinin üretiminde yer alması köylünün hayatını çeşitlendirmektedir.

Araştırmanın yapıldığı yörede çalışma hayatı çok çeşitlilik arz etmektedir. Kendi kendine yeterlilik ön planda olduğu için aileler ihtiyaçlarının neredeyse tamamını kendileri üretmektedirler. Araştırma yöresindeki köylülerin temel ihtiyaçlarını gidermek için öne çıkan işler şu şekilde sayılabilir:

- a-tahıl üretimi,
- b-hayvan üretimi ve bakımı,
- c-tarım alet ve araçlarının üretimi,
- d-inşaat yapımı,
- e-ısınma ve pişirme yakıtı sağlama,
- f-dokuma, g-yemek hazırlama,
- h-çocuk bakımı,
- i-çocuk eğitimi vb.

Geleneksel köy hayatında, günlük yaşam güneşe göre ayarlanmaktadır (Delaney, 2014: 336). Güneşin hareketlerinin yanı sıra günlük okunan beş vakit ezan da köy yaşamının planlanmasında önemlidir. Çalışma hayatı bu hareketlere göre şekillenir. Yörede gece çalışmak pek hoş karşılanmaz, bu nedenle zorunlu durumlar dışında gece çalışmasına³ rastlanmaz.

Geleneksel köy çalışma hayatında işlerin öncelikle “ev içi” ve “ev dışı” olarak sınıflandırıldığı göze çarpmaktadır. Ev içi işler genelde kadınlara hasredilmişken ev dışı işlerinden erkekler sorumlu tutulmaktadır. Ancak bu durumun istisnaları da oldukça fazladır. Yörede neredeyse kurumsallaşmış ve kabullenilmiş bir iş bölümü göze çarpar. Örneğin hayvanların bakımı genelde erkekler tarafından yapılırken, hayvanların sağımından kadınlar sorumludur. Odun tedarik işi erkeğindir ancak ev içinde sürekli yanan ocağın diğer işleri kadına bakar. Erkek, ocağın sönmemesi için ormandan sürekli olarak odun getirmeli ve kırarak yakıma hazırlamalıdır. Buna mukabil kadında her öğün yemeği hazır etmekle görevlidir. Yine ev işleri için gereken suyun taşınmasından kadın, inşaat ve hayvanlar için gerekli olan suyun taşınmasından ise erkek sorumludur.

Türk idaresinde kullanılan kavramlardan geleneksel köy yaşamında izleri aranan Hun, kağan, kurgan, Oğuz, sancak, ocak, tımar, boyunduruk ve sikke sözcükleri ayrıntılı olarak incelenecektir.

---

³ Geceleri genelde gelenek dışı, kanun dışı işler de yapılır. Aynı zamanda işlerin yoğun olduğu dönemlerde yani yaz aylarında sulama, harman, değirmende un öğütme, ormandan odun getirme vb. işlerin gece yapıldığı bilinmektedir.

1.1. Hun

Hun kelimesinin anlamı bazı sözlüklerde yer almıştır. Bu sözlüklerde farklılıklar olsa da anlam bakımından benzerliklerden bahsedilebilir. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde *hun* kelimesinin *kan* anlamına geldiği ve Farsça kökenli olduğu yazmaktadır. Tietze eserinde *hun* kelimesine 'kan' anlamı, *hon* kelimesine 'han ve ekin biçerken sıralanan işçi takımı ve bölüğü' anlamı vermektedir (2009: 324-334). Gemalmaz kitabında, *hon* kelimesinin anlamına 'tırpanın bir vuruşta biçtiği ekin' olarak yer vermiştir (1995: 174). San'ın kitabında *han* kelimesine 'ekin biçilirken bölümlere ayrılması' anlamı verilmiştir (1990: 520). Araştırma yöresinde ise özellikle ekim, dikim, biçim, çapa vb. işlerde çalışma esnasında iş bölmek ve işleri tamamlamak anlamlarında kullanıldığı görülmektedir.

Araştırmanın yapıldığı yörede, *hun* kelimesinin anlamına yakın başka deyimler bulunur. Köy çalışma hayatındaki çeşitli işlerde *hun* kelimesine benzer olan *kol gitme*, *evlek alma*⁴, *baş gitme* vb. deyimler sık sık kullanılmaktadır. Sözlüklerdeki *hun* kelimesinin anlamı daha çok bu deyimlere uygun düşmektedir.

Hun kelimesi, araştırma yapılan yörede iki biçimde kullanılmaktadır. Bunlar; *hun kesme* (*hun açma*) ve *hun çıkma* (*hunu tamamlama*) dır. *Hun kesmeyi*, kısaca, yapılacak işin sınırının belirlenmesi şeklinde tanımlayabiliriz. *Hun çıkmak* ise, belirlenen işin bitirilmiş olduğu anlamına gelmektedir. *Hun kesme* tek kişi için yapılabileceği gibi bir ekip için de yapılabilir. Tarlada çalışanlar çok kişi ise, en güçlüsü ya da en yaşlısı, *hun keserek* çalışma sınırlarını belirler. Çizilen çalışma alanı tamamlanınca *hun çıktım* denilir. Tek kişi çalışıyor ise, genelde bir-iki saatte çalışıp bitireceği kadar yeri, iş yapma aleti ile çevirir. Çevirdiği yeri bitirince yani *hununu çıkınca* ikinci bir *hun keserek* çalışmasına devam eder.

Hun kesme terimi, genelde iki işte göze çarpmaktadır. Bunlardan birincisi, tırpan ve orakla⁵ ot, ekin vb. bitkileri biçilirken, diğeri ise patates, fasulye, mısır vb. bitkilerin çapalanması yapılırken görülmektedir.

---

⁴ Evlek, düzenli bir ekim, sulama, çapalama ve hasat için tarlanın belirli aralıklarla ve paralel olarak saban veya cılga ile bölümlere ayrılması anlamında kullanılmaktadır. dikey bölmeye ise döneke denilmektedir. İş yaparken kişiler arasında iş bölümü döneke ve evlek bazlı da yapılabilir.

⁵ Orak ve horag(k) kelimeleri arasında ilişkiden bahsedilebilir. Horag kelimesinin Aramice olduğu eserlerde görülmektedir (Altungök, 2007: 81). Aynı zamanda Arapçaya bu dilden haraç olarak geçtiğinden söz edilmektedir. Sasaniler döneminde tarladan alınan vergilere horag dendiği sonrasında haraç olduğu bilinmektedir. Haraç vergisinin genelde tahıllardan alınması ve bazı yörelerde orak yerine horag(k) (Gülsevin, 2005: 210-212) kelimesinin kullanılması aralarındaki ilişkiyi göstermesi bakımından önemlidir.

Tarlada belirli bir alan çapa aleti ile dar şekilde çapa yapılarak etrafı çevrilir, yani sınırı çizilir. Sonra sınır içerisinde kalan kısmın hepsi çapalanıp tamamlanır. Bu alan tamamlanınca tekrar başka bir sınır çizilir (*hun kesilir*). Bu durum tarlanın çapalaması tamamlanınca kadar devam eder. Tırpan veya orakla ot biçerken; kişi gözüne kestirdiği kadar yeri bir sıra biçerek bir sınır çizer. Bu sınır içerisinde bulunan yerleri biçip tamamlar. Kısacası, *hun* sınır çizmek, çizilen sınırdaki işleri yapmak anlamındadır. *Benim hunum* denildiği zaman bu sınır içerisindeki işler o kişiye aittir.

Bu deyimlerden yola çıkarak, *hun* kelimesinden kastedilen anlam ile kısa vadeli iş planlarının programlara bölünmesini benzetebiliriz. Bu deyimler bize, işlerin parçalara bölünerek yapılmasını anlatmaktadır.

Hun kesmenin fetih yapma, *hun çıkmanın* ise tahrir ile benzerliği söz konusudur. Bir yeri alıp, sınırları çizip, kontrolü ele aldıktan sonra tekrar yeni yer alma süreci için *hun* kelimesi çok uygun görülmektedir.

1.2. Kağan

Türk Dil Kurumu Sözlüğü kağanı, hanların bağlı olduğu devlet başkanı, hakan, imparator olarak tanımlamaktadır (Gülensoy, 2007: 451). Diğer yandan başka eserde ise, şöyle bir hiyerarşik tanıma rastlanmaktadır: Göçebe Türk devletlerinin başında *kağan* bulunurdu. Kağan da akrabalarını han rütbesiyle kendisine bağlı oymakların başına yönetici olarak tayin ederdi. Meselâ önceleri bir kabile reisi olan Timuçin, Moğol İmparatorluğu'nu kurup başına geçtiği zaman han unvanını almış ve o tarihten sonra Cengiz Han adıyla şöhret bulmuştur (Taneri, 1997: 517). Tanımlamalar birbiri ile çelişkili olması bazı dönemlerde ya da yörelerde farklılıklarını olduğu anlamına gelmektedir.

Kağan kelimesinin Erzurum'un farklı yörelerinde iki anlamı bulunmaktadır. Bunlar; a) hozanlarda biçilen otlar (Aras ve Sönmez, 2009: 85) ve b) bostanlarda yapılan çapalama işleridir (Gemalmaz, 1995). Patates başta olmak üzere soğan, mısır ve fasulyenin çapalama işlemlerinin tümü için *kağan* kelimesi kullanılmaktadır. Ancak patatesi çapalama aletine çapa, soğan, mısır ve fasulyenin çapalama aletine megel denilmektedir. *Kağan* kelimesine yakın olan bir çapalama aleti söz konusu değildir.

Köyde kullanılan *kağan* kelimesinin idare tarihinde görülen *kağan* kelimesi ile bağlantısı söz konusu olabilir. Çünkü yöneticilerin birçok işi köylüler tarafından yapılmaktadır. Birçok Türk Boyunda, halk daha çok hayvancılıkla meşgul olurken aynı zamanda kağanın tarım işlerinde de çalışmaktadır. Tahıl, ot, bostan, bağ işleri kağan tarafından halka yaptırılmaktadır (Gül, 2004). Halkın kendi yaptıklarından farklı bir işi yerine getirmeleri o işin işi yaptıranla adlandırılmasına sebebiyet vermiş olabilir. Aynı kelimenin yakın yerde farklı anlamlarının bulunması, kağan için yapılan işlerin kağan olarak adlandırıldığı-fikrini desteklemektedir.

Her ne kadar araştırmanın yapıldığı yörede, *kağrı* kelimesi yerine öküz arabası kullanılsa da *kağrı* kelimesinin de *kağan* kelimesi ile alakası düşünülmelidir. Tarımın yaygınlaşmasında *kağanın* etkisinin olması ya da *kağanın* soyu tarafından bu tekniklerin geliştirilmesi *kağrı*da bu ismin devamını sağlamış olabilir.

Kağrının önemli parçalarından olan ön ve arka tahtalarının isimlerinin *kop* olarak adlandırılması Türkçe ile yakın temasının göstergelerindedir. Kağrının en arka tahtasına *arka kop* denilirken ön taraftakine de *ön kop* denilmektedir. Bu iki tahta, kağrın en önemli tahtalarını oluşturmaktadır. Diğer parçaları olan kulak, maran⁶, boyunduruk, kayış, tar, kol Türkçede çok kullanılan kelimelerdir. Bu isimler hesaba katıldığında *kağrının* başka kültürlerden bağımsız geliştiği söylenebilir. Diğer yandan Hunların birçok yerde hububat ambarı yaptıkları kaynaklarda geçmektedir (Gül, 2004: 65). Bu bilgi Türklerin ağaç işlemeyi bildiğini göstermektedir.

Kağanlar tarafından halka tarım yaptırıldığına dair önemli kanıtlar ortaya konulmaktadır. Kağanlardan tarım ürünlerinin alınması ve garnizonların köylüler tarafından ihtiyaçlarının karşılanması (Gül, 2004: 49-63) vb. bilgiler; *kağrı* ve *kağan* kelimeleri ile tarihteki *kağan* kelimeleri arasında bir ilişki olabileceğini göstermektedir.

1.3. Kurgan

Türk Dil Kurumu Sözlüğü *kurganı* İlk Çağ'da mezar üzerine toprak yığılarak yapılan küçük tepe ve tepe biçiminde mezar olarak açıklamaktadır (Gülensoy, 2007: 572). Gedikli (2019), kurgan kelimesini etraflıca araştırmış, mezarlık ve kale anlamlarının yanı sıra müstahkem mevki ve ordugâh anlamında kullanıldığını da tespit etmiştir.

Araştırmanın yapıldığı yörede kullanılan *gor* kelimesi mezarlık anlamına gelmektedir. Deyim olarak da sıkça kullanılmaktadır Örneğin parasını biriktirenlere; "*goruna (mezarına) mı götüreceksin*" eleştirisi yapılır. Birisinin iyiliği karşılığında; *goruna* (mezardaki akrabalarına) rahmet, birisine beddua niteliğinde; *Goruna* it neyde (mezarına it işesin) gibi deyimler bulunmaktadır. Diğer yandan *gorlama* yörede örtme anlamında kullanılmaktadır. Özellikle bir şeyin üzerini toprakla örtmek yerine kullanıldığı görülmüştür. Bir şeyin üzerini bezle örterken de kullanılır. *Kor*⁷

---

⁶ Araştırmanın yapıldığı bölgede, *maran*, kağrının tekerindeki kalın tahtalara denmektedir. Bu kalın tahtalar büyük fırınlarda kızartılıp sonra tekerin demir halkasına geçirilmektedir. Tekerlek yapım sürecinde *maranın* közdeki işlemi uzun zaman, uğraş ve tecrübe gerektirmektedir. Marangoz kelimesinin de *maran+köz* kelimesinin birleşmesi ile oluştuğu tahmin edilmektedir.

⁷ *Kor* kelimesinden türetilmiş *koru*, yasak anlamında kullanılmaktadır. Bu aynı zamanda ekili tarlaların etrafında hayvan otlatmanın yasak oluşu anlamına gelir. Sulu olmayan tarlalar bir yıl nadasa bırakılıp ertesi yıl ekilir. Nadasa bırakıldığı yıl hayvanların orada otlatılması

ateş deyince, alevi olmayan ateş anlaşılır. Gözü kör derken de *kor* kullanılır. Gözü örtülü anlamındadır.

Gan'ın (*ğan, khan*) han anlamında kullanıldığı birçok araştırmacı tarafından ortaya konulmuştur. Bununla ilgili bilgi, *kağan* başlığı altında bulunmaktadır. Sonuçta mezar anlamındaki *gor* ile *han* anlamındaki *ğan* kelimesi {*kur (gor) + gan (ğan)*} birleştirilerek *kurgan* olmuştur. Han mezarı anlamına gelmektedir.

1.4. Oğuz

Oğuz kelimesi araştırmacılar tarafından detaylı şekilde araştırılmış ve en çok üç kelimeye benzerliği öne çıkmıştır. Bunlar *okuz*, *öküz*⁸ ve *ağuzdur*⁹ (Kafesoğlu, 1997: 150; Özkan Nalbant, 2010). Araştırma yöresinde, *ok* kelimesinin kullanıldığı ancak çoğaltma eki (*uz*) kullanılmadığı tespit edilmiştir. *Öküz* kelimesi sıklıkla kullanılmakta ancak anlamı olumlu görülmemektedir. *Öküz* kelimesinin lakap olarak takıldığı kişiler, çok çalışkan ancak aynı derecede saftır. Uyanıklığı, gücü ve yönetme kabiliyeti iyi görülmez. *Öküz* kelimesi genelde hakaret için kullanılır.

Araştırma yöresinde, *ağuz* kelimesi çok yaygın kullanılan kelimelerden birisidir. İnek, koyun, keçi doğum yaptıktan sonra sütü genelde yavrularına içirilir, ancak bir kısmı da *ağuz* yapılmak üzere ayrılır. İlk sağılan¹⁰ süttten yapılan yiyeceğe *ağuz* denir (Gülensoy, 2007: 55). *Ağuz*, ilk, baş, kaynağın başı anlamlarına gelir. *Ağuzun* ilk, baş ve kaynak anlamları, *oğuz*¹¹ kelimesi ile ilişkili olduğunu akla getirmektedir.

---

serbesttir. Eklediği yıl ise yasak olur. Buraya *koru* denir. Bu durumu kontrol eden kişiye de *korukçu* denilmektedir.

⁸ *Öküzlerin* en güçlüsü, en görkemlisi anlamında, *toraman* kelimesi kullanılmaktadır. *Toraman*⁸ kelimesine, Türk tarihinde en yakın ismin *Teoman* olabileceği düşünülmektedir. Diğer önemli bir deyim ise *mete* ile ilgilidir. *Mete* kelimesine sadece bir deyimde rastlanmıştır. *Mete zoruyla iş yapmak* deyimini köylerde yaşlılar tarafından kullanılmaktadır. İş yapmayı sevmeyenler, başkasının teşviki ya da zorlaması ile iş yapanlar için kullanılan bir deyimdir.

⁹ *Oğuz* kelimesinin kökeni birçok araştırmacı tarafından incelenmiştir. Bu araştırmacılar, *oğuz* kelimesinin kökeni hakkında oldukça geniş bilgiler vermektedir. Hatta bu bilgileri toparlayan araştırmacılar da bulunmaktadır (Özkan Nalbant, 2010; Kafesoğlu, 1997: 150).

¹⁰ İnek, koyun, keçi vb. hayvanların insanlar tarafından süütünün çıkarılmasına sağmak denir. Süütünün tükenmesine yani sağılma durumunun sona ermesine soğulma denmektedir. Bununla bağlantılı sağ-solmuş (ölü) ile sağ-sol kelime kökeni benzerlik göstermektedir (Türk, 2004; Özezen, 2002) Sağma ve soğma beraber kullanılınca başlama ve bitirme anlamlarına gelmektedir.

¹¹ *Oğuz* kelimesinin, araştırmanın yapıldığı yörede sıkça kullanılan *dadaş* kelimesi ile anlam benzerliği olabilir. Dadaş, aile içerisinde reisin yerini alacak ilk erkek çocuğun hiyerarşideki makamıdır. Aile reisinin yardımcısıdır. Bu kişiden olgun davranışlar beklenir. Küçük halinde bile büyük muamelesi görmektedir. Aile reisinin ölmesi, hastalanması vb. durumlarda sorumluluk ona verilmektedir.

1.5. Sancak

Türkçe sançmak filinden türediği belirtilen sancak kelimesi, bayrak ve tuğ gibi özellikle toprağa dikilen, bir anıtın veya geminin üstünde devamlı dalgalanan ve bir sembol bildiren flama, denizcilikte geminin sağ tarafı, Osmanlı Devleti'nde bir bölge veya gelir getiren has gibi anlamlara gelir (Şahin, 2009: 97). Araştırmanın yapıldığı yörede, *sançma* bir ot ya da sap yığınının dirgenin batırılması anlamında kullanılır. Otların bağlanması ile oluşan horum, bağ, balya vb. nesnelere sivri aletleri batırmak için de *sançma* fiili kullanılır. Dirgenin ota batırılması iki önemli sonucu doğurmaktadır. Sancılan nesne yer değiştirmek durumunda kalır. Yani ot yerinden alınıp başka yere götürülebilir ya da arabaya yüklenebilir. Böylece, *sançma* koparmayı da beraberinde getirmektedir. Bütünden ayırmaktadır. Diğeri ise, dirgenin *sancılan* nesne ile beraber kalması söz konusudur. Dirgenin sanıldığı yerde, sancılı şekilde bulunması dirgen sahibi ile ot, ekin vb. malların sahibinin var olduğu anlamında kullanılır.

Tarlalarda sulama yapılırken kullanılan sançma ifadesi, bayrak anlamındaki sancak kelimesine daha yakın bir anlamda kullanılır. Köylüler sulama yaparken, yemek, ibadet, tuvalet ihtiyacı, vb. durumlarda sulama suyunu başkası almaması için, küreğini görünür yere *sançar* ve mümkünse üzerine elbisesinden birini (ceket, kazak, kırka, yelek vb.) asar. Böyle yaparak, suyun sahibi olduğunu ve yakın zamanda işinin başına döneceğini su sırası için gelen kişiye mesaj olarak aktarır. Çünkü su sırası bekleyen başka bir köylünün suyu kesip, kendi tarlasına akıtması söz konusudur.

1.6. Ocak

Türkçede ısınma ve yemek pişirme gibi amaçlarla ateş yakmak için düzenlenmiş yer anlamındaki ocak kelimesi mecazi olarak soy, boy, kök; dirlik düzenlik manalarında da kullanılır. İnsanoğlu, kendisi için bu kadar değerli olan ateşin sönmemesi ve kontrollü biçimde yakılabilmesi için ilk ocakları meydana getirmiş, zamanla ocak, ev ve mekânla özdeşleşerek evin vazgeçilmez birimi haline gelmiş, ocağın yanması bir anlamda evin, ailenin devam etmesi şeklinde algılanmış ve aile bir ocak olarak görülmüştür. En eski uygarlıklardan bu yana aile ocağının ve ailenin kutsiyetine inanılmıştır (Şahin, 2007: 316).

Ocağın ateşle anlam ilişkisi oldukça yoğundur. Hatta anlam ilişkisi güneşe kadar götürülebilir. Ateş ve ocak güneşin yeryüzündeki temsili olarak kutsalın tezahürü durumundadır (Kumartaşlıoğlu, 2011: 221). Ocak her toplumda önemli görülür. Özellikle ısınma ve yiyecek olan ilişkisi diğer yandan yaşayan ailenin ruhu olarak simgesel anlamlar taşıması onu çok önemli kılmaktadır.

Ocak kavramı Türk tarihinde çok belirgin olarak görülür. Bununla ilgili oldukça fazla yayın bulunmaktadır. Araştırma yöresinde, *ocağın* genelde

bilinen anlamları kullanılmaktadır. En fazla ailenin, iş yerinin ve eğitimin temsili olarak kullanılır.

Ocak daha çok duvar içerisinde oyuk (niş) şeklinde oluşturulur. Evin tabanı ile *ocağın* tabanı aynı düzeydedir. Yemekler yapılır, ısınma sağlanır. *Ocağın* başında oturulur, sohbetler yapılır ve birçok kişinin *ocakla* ilgisi bulunur.

Her ne kadar *baba ocağı* (iş yeri anlamında kullanılır) deyimini meşhur olsa da görünürde *ocakla* işi olan daha çok annedir. Günlük ısınma, yemek, ekmek (Aliyeva, 2021: 231) ve temizlik işleri genelde *ocağa* bağımlı olarak anne tarafından yapılır. Çocuğun eğitimi genelde anne tarafından verilir (Küçük, 2020: 27). Babanın görevi de, *ocağın* sürekli tütürülebilmesi için aileyi tehlikelere karşı koruması ve *ocağa* devamlı yakacak temin etmesidir.

1.7. Tımar

Türkçede dirlik (dirilik) ile eş anlamlı kullanılan *timâr*¹² (*tımar*) sözlükte bakım, ilgi anlamına gelir. Terim olarak, Osmanlı merkez vilâyetlerinde bir süvari birliğini ve askerî-idarî hiyerarşiyi desteklemek amacıyla yapılan ve tevarüs yoluyla geçmeyen tahsisatı ifade eder. Tımar sistemi, imparatorluğun sadece askerî-idarî teşkilâtlanmasının temel direği olmakla kalmamış, aynı zamanda mîrî arazi sisteminin işleyişinde, köylü-çiftçilerin statüleri ve ödeyecekleri verginin belirlenmesinde ve imparatorluğun klasik çağında (1300-1600) tarımsal ekonominin yönetiminde esas belirleyici faktör olmuştur (İnalçık, 2012: 168).

Araştırmanın yapıldığı yörede de, genelde olduğu gibi, *Tımar* (*tumar*) hayvan bakımı anlamında kullanılır. Özellikle atların bakımında çok kullanılan kelimedir. *Tımar* yani bakım yaparak, atın dışarıya karşı güzel ve bakımlı görünmesini sağlamak öncelikli amaç olurken, diğer önemli amaç ise atla duygusal ilişki kurmaktır. *Tımar*, atın huyunu tanıma ve ata kendini tanıttırmanın yoludur. Çünkü zor zamanlarda at ile sahibi arasında bir uyumun ve duygusal bir bağın varlığı gerekmektedir.

Atı, güzel ve bakımlı göstermek sahibine itibar kazandırmaktadır. Bugün yöneticilerin iyi marka otomobil binmeleri, bakımlı şekilde bineklerinin hazır bulundurmaları, o dönemlerde atla gerçekleştiğinden, atın sürekli bakımlı tutulması ile karşılaştırılabilir. *Tımarlı* deyimini bugün makam araçlı kişi anlamında kullanabiliriz.

Yönetici olmayan kişilerin birçoğu eşek ve katır kullanmaktadır. Halk arasında at kullananların atları bakımsızdır ve bakımda önemli görülen temizliğe, besliliğe ve terbiye edilmiş gezişe sahip değildir.

Atın temizliğinde kuyruk, yele ve kalçalarının temizliği öne çıkmaktadır. Kuyruk temizliği; kuyruğun yıkanması, gerekli görüldüğünde kısaltılması, bazen topuz yapılmasıdır. Yele temizliği; yıkanır, kısaltılır, taranır ve örülür. Sonunda atın bütünü kaşağı ile kaşınır. Tozlardan arındırılır. Özellikle kalçalarının kenarları sık sık temizlenir. Bu işlemler için demir kaşağı, odun kaşağı ve fırça kullanılır. Atın vücut temizliğinin yanı sıra atın yattığı ve beslendiği yer de temizlenir. En sonunda beslenmesi için genelde ot, saman ve arpa verilir. Böylece atın bakımı tamamlanmış olur. Atlara genç yaşta yürüme de öğretilmektedir. Atın üzerindeki kişinin rahat etmesi için atın yürüyüşü çok önemli görülmektedir.

Araştırma yapılan yörede *tımarın* iki anlamda daha kullanıldığı tespit edilmiştir. Bunlardan birisi *emek*, diğeri de *tümdür*. Yörede örneğin *tumarı gitmek* değimi kullanılır ki bu, kazandıklarının tümünün heba olduğu anlamına gelmektedir. Ekini sel bastığında ya da buğday yıkarken su buğdayın çoğunu götürdüğünde de *tumarı gitti* denilir. Bu bir yanıyla *emeğin* ya da *kazancın heba olması* anlamına gelirken diğeri yandan *tümü gitti* anlamına da gelmektedir. Bu yönüyle tümen ile tımar kelimeleri arasında ses ve anlam bağının olma ihtimali yüksektir. Çünkü tümen kelimesinin TDK sözlüğündeki anlamı: a) büyük küme, yığın, b) on bin, c) on bin akçe değerinde İran para birimi, d) on bin erden oluşan asker kuvvetidir.

1.8. Boyunduruk

Türk Dil Kurumu sözlüğünde boyunduruk kelimesine beş ayrı anlam verilmiştir. Bunlar; a-Çift süren veya arabaya koşulan hayvanların birlikte yürümelerini sağlamak için boyunlarına geçirilen bir tür ağaç çember, b-Kapı veya pencere vb. açıklıkların üzerine konulan ağaç, taş veya beton kiriş, lento, c-Mengenenin üst yanındaki kemer biçimli bölüm, d-Zulüm ve zorbalık baskısı, esaret, e-Güreşte hasmın başını koltuk altına alıp boynuna kol dolama oyunu.

Bazı kaynaklarda *boyun* sözcüğü ile *duruk* son ekinin birleşmesi sonucunda boyunduruk kelimesinin türediği belirtilse de (Atmaca, 2018:14). Araştırma neticesinde edinilen bilgiler kelimenin, *boyun* ile *doruk* kelimelerinin birleşmesinden oluşma ihtimalini öne çıkartmaktadır. *Boyun* kelimesi zaten günümüzde kullanılan kelimedir. *Doruk* kelimesi ise araştırmanın yapıldığı yörede genç ağaçlar ve ağaçların uç kısımları için kullanılmaktadır. Gerek genç ağaçlar, gerekse de ağaçların uç kısmı *boyunduruk* yapmaya en uygun yerdir. Çünkü ince ağaçlar, yaklaşık iki metre boyunda kesilip, iki başına ikişer delik açılarak ya da iz yapılarak kolayca *boyunduruk* yapılabilmektedir. Eğer kalın ağaçtan boyunduruk yapılmak istenirse onu yontarak ince hale getirilmesi fazla zaman almaktadır.

Araştırma sırasında, birçok *boyunduruk* çeşidi olduğu tespit edilmiştir. Kağnıda kullanılan *boyundurukların* kıvrımlı, saban da kullanılan *boyundurukların* düz, cilga için kullanılan *boyundurukların* ise insanların

üzerinde oturabileceği şekilde dizayn edildiği görülmüştür. Bunlara ek olarak; inek, boğa ve öküzlerin nallanmasında ayakların bağlanması için kullanılan başka bir *boyunduruk* çeşidi daha vardır.

1.9. Sikke

Türk Dil Kurumu Sözlüğünde sikke kelimesinin çeşitli anlamlarının olduğu görülmektedir. Bunlar; a-Madeni para, b-Madeni paralara vurulan damga c-Mevlevi dervişlerinin giydikleri yüksek ve tepesi düz keçe külah d-Hayvanları bağlamak için yere çakılan demir veya ağaç kazık. Kelime Arapçadan Türkçeye geçmiştir (Tekin, 2009: 179).

Sikkenin Mevlevi dervişlerinde anlamı ise şudur; Allah'ın birliğine, Allah'ın her şeyi ihata ettiğine, şeriata, Hz. Peygamber'in mukaddim-i alem ve muhl-i kevnü mekan olduğuna ve ferdaniyetine işaret eder (Muslu, 2008). Mevlevilik ve Bektaşiliğin simgeleri sikke ve taclar statü belirlemede önemli bir sembol olarak kullanılmıştır. Bu sembol giysilerin üretimi Selçuklulardan beri Türklerde görülmektedir. Aynı zamanda sikke, mezar taşına benzetilmiştir (Belgiç, 2014: 222).

Yerleşim yerlerinde camilerin bahçesinde türbelerin bulunması bilinçli bir davranışın göstergesidir. Özellikle bir yerin kılıç hakkı olarak elde tutulmasının şahidi olarak türbeler her yerde görülür. Bir nevi toplumu oraya bağlayan ve orda kalmasını sağlayan türbeler, yatırlar, şehitliklerdir. Bu durum kurganlar için de söylenebilir.

Sikke; at, eşek, katır gibi hayvanların insanların yakınlarında ve ekili araziler arasında otlamaları için uzunca bir urgan ya da zincirin ucuna takılan yaklaşık 30-35 santimetre uzunluğunda ucu sivri demire denilmektedir. Yere çakılan bu demir hayvanın otlayacağı alanı sahiplenmesine olanak tanır. Sikke bir tarafıyla da sahibinin hayvan üzerindeki otoritesini göstermektedir. Kişi sikke ile hem hayvanın sahipliğini hem de hayvanı bağladığı yerin sahipliğini elinde tutmaktadır.

Sikke, hayvana otlak bulurken yer sahiplenme görevi de yapmaktadır. Otlak elde etme hakkı sağlamak bakımından bulunan yerde sahibinin otoritesini temsil etmesi, genel *sikke* tanımı ile benzerlik oluşturmaktadır. Diğer yandan kelimenin erkeklik organına benzetilerek türetilmiş olma ihtimali de yüksektir. Tohum-toprak eserinde (Delaney, 2014) belirtilen erkek kadın arasındaki sahip olma ilişkisi ile *sikkenin* çakılması sonucu o yerin o hayvana tayin edilmesi arasında bağ kurulabilir.

Sonuç

Türk İdare Tarihinde sık sık karşılaştığımız isim ve kavramların çoğunun geleneksel Türk köyünde kullanıldığı bilinmektedir. Bu kavramlar günlük çalışma hayatının her yerinde görülebilmektedir. Aynı zamanda bu kavramlar, kültürün inşasının temel taşları olarak yorumlanabilir.

Türk köylüsünün çalışma hayatı içerisinde *hun*; tarlada iş yaparken, genelde evin büyüğü ya da kuvvetlisi tarafından diğer çalışanlara iş bölüştürmesini anlatmak için kullanılır. Aynı zamanda kişi kendisi için de hedef koyarak *hun yapıp* (sınır belirleyip) işini tamamlayabilir.

Kağanın yönetici anlamında kullanımı, araştırma yöresinde tespit edilememiştir. Yönetici anlamında daha çok *han* kelimesi bilinmektedir. *Kağan* kelimesi, *kağana gitmek*, *kağan yapmak* gibi söz kalıplarının içinde çok kullanılmaktadır. Bostanı çapalamaya gitmek ve çapalama yapmak anlamına gelir. Diğer yandan *kağrı* kelimesinin de *kağan* kelimesi ile irtibatlı olacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın yapıldığı yörede, *kurgan* kelimesinin *han mezarı* anlamında kullanıldığı tespit edilememiştir. Ama mezar için *kor (gor)* çok kullanılır. Diğer yandan *gan* kelimesi ise büyük ihtimalle *han* kelimesinin farklı versiyonudur. *Kor+han* kelimeleri birleşerek *kurgan* kelimesini oluşturmaktadır.

Oğuz kelimesi üzerine birçok eser yazılmış ve önemli bilgiler sunulmuştur. Araştırmanın yapıldığı yörede ilk sütten yapılmış yiyeceğin adı olan *ağuz* kelimesi ile *oğuz* kelimesi arasında anlam ilişkisi olabileceği tahmin edilmektedir.

Sancak kelimesi *sançma* fiilinden türetilmiştir. Otların bir yerden alınıp başka yere taşınmasında çok kullanılır. Aynı zamanda tarla sulama esnasında suyun sahibi olduğunu göstermek için küreğin yere *sançılması* ve üzerine elbisenin konulması *sancak* terimi ile büyük benzerlik göstermektedir.

Ocak ailenin bir arada olmasını temsil ederken aynı zamanda canlı, hayat belirtisinin var olduğu anlamına da gelmektedir. *Ocağın* canlı tutulması (tütmesi) bir tarafıyla erkeğe önemli bir iş yükü getirirken, pişirilen yemeğin insanlara hayat vermesinde ise kadının emeği görülmektedir.

Tımar, genel anlamda *hayvan bakımına* denilmektedir. Özelde ise *atın bakımı* anlamındadır. Diğer yandan iki önemli anlamı daha bulunmaktadır. Bunlar; tüm ve emek anlamlarıdır. Tüm ile tümen arasında bir ilişki görülürken aynı zamanda thema ile tümen arasında da ilişkiden bahsedilmektedir. Böylece *tımar* ile *thema* arasında bir ilişki kurulabilmektedir.

Boyunduruk kelimesinde iki ayrı kelime bir araya getirilerek yeni kelime türetilmiştir. Bunlar *boyun* ve *doruk* kelimeleridir. *Doruk* genç ağaçlara ve ağaçların uç kısmına denilmektedir.

At, eşek ya da katır gibi hayvanların otlaması için yere çakılan demir kazığa *sikke* denir. *Sikkenin çakılması*, hayvanın otladığı yeri sahiplendiği

anlamını taşır. Aynı zamanda sahibinin hayvan üzerindeki hükümlerini sağlaması da söz konusudur.

- **Hun**, çapa yapma, ot ve sap biçme sırasında yapılan iş planının küçük parçası şeklinde kavramsallaştırılmaktadır. İş yapmak için sınır çizmek ve çizilen sınırdan sorumlu olmak anlamına gelmektedir.
- **Kağan** kelimesi çapa yapmayı ve çapalamaya gitmeyi anlatırken kullanılır. Araştırma yöresinden başka yerde kağan kelimesi hozanlarda¹³ biçilen otları tanımlamaktadır. Diğer yandan kağan kelimesinin de bu kökten gelme ihtimali söz konusudur. Araştırma yöresinde kurgan (gor+ğan) kelimesi bu biçimi ile kullanılmamaktadır. Ancak gor kelimesi günlük dilde sık görülen kelimelerin başında gelmektedir. Gor kelimesinin özellikle toprakla örtmek anlamında yaygın kullanımı söz konusudur.
- **Mete** ismi sadece bir deyimde geçmekte ve yönetici anlamında kullanılmaktadır. Teoman kelimesine telaffuz bakımından yakın toraman kelimesine rastlanmaktadır. Toraman, boğa veya öküzün en kuvvetlisi anlamına gelmektedir.
- **Oğuz** kelimesinin sütün ilk sağılması sonrasında yapılan ağız yiyeceğinin adından türeme ihtimali söz konusudur. Araştırma yöresinde Oğuz ismine en uygun ağız kelimesi karşılık gelmektedir.
- **Sancak** kelimesine ot toplama, ot yükleme ve tarla sulama durumunda karşılıklıdır. Tarla sulama sırasında görülen küreğin yere sançılıp üzerine elbise asılması sancak kelimesinin tarihteki anlamı ile oldukça benzerlik göstermektedir.
- **Ocak** kavramı belirli sistemi anlatır. Bu sistemin içerisinde işyeri, insan kaynağı üretme ve eğitim yer almaktadır.
- **Tımar** kelimesi hayvanların genel bakımını, özelde atın bakımı için kullanılır. Tımar kelimesinin tüm ve emek anlamları da bulunmaktadır.
- **Boyunduruk** kelimesinin hayvanın çalıştırılabilmesi ve zapt edilmesi için kullanılan araç olduğu görülür. Boyunduruk kelimesi, sözlük çalışmalarında belirtilen duruk ekiyle değil iki ayrı kelimenin birleşmesi (boyun+doruk) sonucunda türediğinden bahsedilebilir.
- **Sikke** kelimesi, at, eşek ve katır gibi hayvanların yakın ve dar alanda otlaması için bağlı olduğu ipin ucuna takılan demir kazık anlamında kullanılmaktadır. Hayvanın ve onu sahibinin geçici olarak otlama sahasına sahip olması sikke teriminde önemli görülen sahiplenme ve yönetme kavramları ile benzerlik arz etmektedir.

---

¹³ Hozan: Sürülmeden nadasa bırakılmış tarla; uzun zaman ekilmemiş tarla (Gemalmaz, 1995: 175).

Türk köyünde, *ocak* daha çok ev içindeki işler ile bağdaştırılabilir. Diğer yanıla aile yapısının temel felsefesini oluşturmaktadır. Ailenin temelinin dayanağını mezarlar oluşturur ki köy toplumu bakımından ikinci halkayı mezarlar yani *kurganlar* oluşturmaktadır. *Kağan* köyleri ya da kabileleri bir arada bulunduran üçüncü halkayı, *oğuz* ise soyunun ilk kaynağını bulmaya yönelmeyi temsil etmektedir. *Hun*, toplumun yeni fetihler neticesinde genişlemesini ve genişleme sonucunda iş bölümünü ve tahriri anlatmaktadır. *Sancak*, fethedilen yerin sahiplenilmesini göstermeyi ifade etmektedir. *Sikke*, sancakta yer üstünde görülen sahiplenme göstergesinin yer altındaki tezahürü olarak yorumlanabilir. *Tımar*, Türk köylüsünün hayvan bakımı ve hayvanla olan iletişimini, ata olan bağlılığını, hiyerarşik yapıda bir makamı ortaya koymaktadır. *Boyunduruk* ise terbiye etme, kendi dışındakine zorla iş yaptırma, onun üzerinde tahakküm kurma anlamlarına gelmektedir.

Literatürde özellikle eksikliği göze çarpan *Hun* kelimesinin tanımı ve kavramın çıkış noktası bu çalışmayla ortaya konulmuştur. Çalışma belirli bir bölge ile sınırlı olması dolayısıyla araştırılan kavram ve isimlerin değişik yörelerdeki ve diğer Türk Devletlerindeki anlamlarına ve kullanımlarına ilişkili benzer çalışmalar yapılabilir. Ayrıca Türk idare tarihinde kullanılan başka kavramlar da inceleme konusu yapılarak literatüre zenginlik kazandırılabilir.

KAYNAKÇA

- Aliyeva, N. (2021). Nahcivan bölgesinin ekmek pişirme kültürü ve terminolojisi. *Milli Folklor*, 17(129), 229-238.
- Altungök, A. (2007). (IV. ve VIII. yüzyıllar arası) *Sasaniler dönemi Türk-Fars ilişkileri*. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Aras, M. S. - Sönmez, A. Y. (2009). *Erzurum'da ziraat kültürü mahalli ziraat terimleri*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Atmaca, E. (2018). Antalya'nın Elmalı ilçesinin köylerinde kullanılan tarım alet isimleri. *4th Language, Culture & Literature Symposium*, 161-186, Antalya: Akdeniz Üniversitesi.
- Bates, D. G. (2013). *21. yüzyılda kültürel antropoloji: İnsanın doğadaki yeri*. (çev.: Suavi Aydın), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Belgiç, H. N. (2014). *Gelenekteki değişim ve geçencilik sanatı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Delaney, C. (2014). *Tohum ve toprak*. (çev.: Selda Somuncuoğlu -Aksu Bora), İstanbul: İletişim.
- Duranti, A. (2019). *Dibilimsel antropoloji*. (çev.: Mehmet Gürlek), İstanbul: Kesit.
- Gedikli, Y. (2019). Hun Türkçesi üzerine araştırma ve incelemeler 25: Hunsulara ait Gorgân yer adı, Göktürklerle ait korgan, kurgan, Göktürk ve Uygurlara Ait

- koorg ve kordan sözlerinin köken ve anlamları. *Türk Dünyası Araştırmaları*, 121(239), 251-282.
- Gemalmaz, E. (1995). *Erzurum ili ağızları: İnceleme, metinler, sözlük ve dizinler III. Cilt*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gül, B. (2004). *Eski Türk tarım terimleri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Gülensoy, T. (2007). *Türkiye Türkçesindeki Türkçe sözcüklerin köken bilgisi sözlüğü: etimolojik sözlük denemesi*, I. Cilt. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Güllüdağ, N. (2019). Tarihsel gelişim sürecinde -man / + man eki. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(16), 557-590.
- Gülsevin, G. (2005). Ağız araştırmalarımızda yaygınlaşmış yanlışlıklar 3. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 5(2), 207-213.
- İnalcık, H. (2012). Tımar. *İslam Ansiklopedisi*, 41, 168-173, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Kafesoğlu, İ. (1997). *Türk milli kültürü*. 16. Baskı, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Kumartaşlıoğlu, S. (2011). Tahtacılar'da bir göç töreni: Ocak ayırma. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 14(14), 211-224.
- Küçük, M. (2020). İşlevsellik bağlamında Türk mitlerinde annelik olgusu. *Millî Folklor*, 16(126), 27-39.
- Muslu, R. (2008). Türk tasavvuf kültüründe tarikat kıyafetleri ve sembolik anlamları. *EKEV Akademi Dergisi*, 36, 43-66.
- Özezen, M. (2002). Sağ ve sol kavramlarına ilişkin bir araştırma denemesi. *Dil Dergisi*, 117, 5-24.
- Özkan Nalbant, B. (2010). Oğuz sözcüğünün kökeni üzerine yeni düşünceler. *Türkbilig*, 20, 47- 59.
- San, S. Ö. (1990). *Gümüşhane kültür araştırmaları ve yöre ağızları*. Ankara: Başbakanlık Basımevi.
- Sepetçioğlu, T. E. (2017). *Etno tarih: Üç köy*. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Şahin, H. (2007). Ocak. *İslam Ansiklopedisi*, C. 33, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Şahin, İ. (2009). Sancak. *İslam Ansiklopedisi*, C. 36, 97-99, İstanbul:Türkiye Diyanet Vakfı.
- Şahin, İ. (2015). Türk dilinde renk adı +mAn sistemi ve {mAn} ekinin kökenine dair. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(1), 45-68.
- Taneri, A. (1997). Han. *İslam Ansiklopedisi*, C. 15, 517-518, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Tekin, O. (2009). Sikke. *İslam Ansiklopedisi*, C. 37, 179-184, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Tietze, A. (2009). *Tarihi ve etimolojik Türkiye Türkçesi lügati II. Cilt.*, Viyana: OAW.
- Türk, V. (2004). Sağ, on, sol sözleri ve kavram alanları. *Türkbilig*, 5(7),125-126.

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

Etik Kurul Belgesi/Ethics Committee Approval: Makale konusu ve kapsamı, etik kurul onay belgesi gerektirmemektedir. / Article does not require an Ethics Committee Approval.

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the authors regarding the research, authorship or publication of this article.

Katkı Oranı Beyanı / Author Contributions: Her üç yazarın da katkısı eşittir./ All three authors contributed equally.